

SUOMESSA SYNTYNEIDEN HEVOSTEN NIMISTÖ

—•—
MARJA KALSKE

VÄITÖKSENALKAJASESITELMÄ
TURUN YLIOPISTOSSA
19. MARRASKUUTA 2005

Hevonen on osa omistajansa yksityistä elämänpiiriä. Eläimen nimi kertoo, mitä omistaja eläimestä ajattelee, mihin hän eläimessä kiinnittää huomiota tai mihin hän sitä vertaa. Väitöstutkimuksessani olen tarkastellut sekä suullisessa käytössä ollutta maatiaishevosten nimistöä että eri aikoina kantakirjattujen tai rekisteröityjen erirotuisien hevosten nimiä ja rinnakkaisnimiä. Olen tarkastellut materiaalia sekä vertikaalisesti että horisontaalisesti: sekä tietynrotuisien hevosten nimien kehittymistä ajan mittaan että jonkin tietyn ajankohdan yleensä suosimia nimiä.

Nimien muodostuksessa on muoteja. Kaikkina aikoina kaikenrotuisien hevosten nimistä tavataan sekä sisällöllisesti että rakenteellisesti yleisiä nimityyppejä. Ihmisillä on aina ollut tuntuma siitä, millainen hevosen nimen sopii olla. Osa nimenantajista ui vastavirtaan, ja yllättäviä poikkeavia nimiä on myös aina — kuten elämässä muutenkin on valtavirrasta poikkeavia ilmiöitä. Nimistö ei ole koskaan ollut yksioikoinen — yhteiskuntakaan ei ole koskaan ollut homogeeninen eikä staattinen. Aina on kylässä ollut eksentrikkoja, jotka ovat nimenneet hevosen vaikka ruotuvaivaisen mukaan *Keppi-Kustaaksi* tai antaneet nimen, jota ei sivullinen hevoin ymmärrä, kuten nimen *Ölöpö*. Kun erään perheen pikkupoika nimesi uuden hevosen *Veronteeliksi*,

▷

nimi jäi käyttöön. Tämän voi tulkita kerto-
van hevosennimistön monimuotoisuudesta
tai lapsen verbaalisen leikkittelyn kunnioi-
tuksesta.

Vastaavasti nimistön tutkimuksessa on
vältävää ja poikkeuksia. Tavallista on pai-
kannimien ja ihmisten nimien tutkimus.
Muita kohteita on nimitetty esimerkiksi
Nornan aikakauskirjassa yhteisnimellä
Muut nimet, Övriga namn.

Yhteistä erilaisten hevosten nimille on
myös, että eläimen nimi annetaan perhepii-
rissä tai muuten yksityisesti. Nimen on
voinut antaa omistaja, talossa lapset, perhe
yhdessä, kartanoissa hevosten hoitajat tai
vaikka varsaa kuohitsemassa käynyt teuras-
taja. Voisi huomauttaa, että perhepiirissä
yleensä ihmistenkin etunimet valitaan. Eläi-
men nimeä ei kuitenkaan ole varsinkaan
agraariyhteisössä ajateltu käytettävän viral-
lisesti, kuten ihmisten nimiä. Virallista kon-
trollia ei ole ollut, ja nimi on voinut olla
sellainen kuin omistajan päähän on pälkäh-
tänyt. Vasta vuoden 1995 jälkeen hevosalan
keskusjärjestö Suomen Hippos on jossakin
määrin säädellyt nimien sisältöä. Myöskään
ei ole tarvinnut miettiä, mitä eläin itse ni-
mestään tuumaa. Hevonenhan ei loukkaan-
nu, vaikka nimi olisi *Pöllö*, *Raukka* tai *Lur-
jus*. Se ymmärtää kutsujan äänensävyä.

Kantakirjaamattomien ja rekisteröimät-
tömien maatiaishevosten nimet ovat usein
olleet sisällöltään eläintä kuvaavia: *Tamma*,
Ruuna, *Rauti*, *Pläsi*. Sanastaja-lehden ke-
ruissa kansanomaisia hevosennimiä luetel-
leista informanteista useimmat katsoivat
tällaisten nimien olleen myös vanhimpia.
Samanimisiä työhevosia on mahtunut ky-
lään monia: *Poku*, *Polle* ja *Piiju* on voinut
olla vaikka joka talossa. Sanastajan vastaa-
jien mukaan hevosten nimistö on 1900-
luvun mittaan laajentunut, kun hevosen
käyttötarkoitukset ovat muuttuneet ja yh-
tenäiskulttuuri on murtunut. Varhaisten
kantakirjojen lukeminen osoittaa vastaajien

näkemyksen oikeaksi. Kantakirjahevosten
kantakirjaamattomilla esivanhemmillä on
ollut 1800–1900-luvulla kuvattuna kaltaisia
nimiä.

Aivan ensimmäinen valtakunnalliseen
kantakirjaan merkitty suomenhevostamma
oli kuitenkin *Softi*, eikä kantakirjahevosilta
myöskään juuri tapaa *Tamma*-, *Ori*- tai
Raudikko-tyyppisiä nimiä. Valioeläimet
saivat nimiä, jotka erottivat yksilön massa-
sta. Tämähän on laajemminkin muodokkuu-
teen ja sosiaaliseen nousuun pyrkivän ih-
misryhmän tavoite. Hevosten nimistö laa-
jeni, kun eläimiä alettiin systemaattisesti
verrata toisiinsa — ja kun niiden nimet al-
koivat päätyä valtakunnalliseen rekisteriin
ja sanomalehtien palstoille.

Kantakirjaus kehittyi osana eteenpäin
pyrkivää, rationaalista maataloutta. 1900-
luvun alkupuolen pyrkimyksiä kuvaavat
urheiluseurojen nimet, kuten *Reipas* ja
Riento, ja työväenyhdistysten nimet, kuten
Voima ja *Tarmo*. Kantakirjahevosille annet-
tiin vastaavia, jopa samoja nimiä.

Suomenhevosten nimet ovat näihin ai-
koihin asti olleet omistajan äidinkielen
mukaan suomen- tai ruotsinkielisiä. Vasta
viime vuosikymmeninä, Suomen kansain-
välistyessä, on annettu laajemmin vieras-
kielisiä nimiä. Jo 1900-luvun alussa oli
kartanoissa säätyläisillä lämminverisiä rat-
suja ja vaunuhevosia, joilla oli eksoottisia
nimiä, kuten *Valentino*, *Carmen*, *Kemal*
Pasha ja *Liberty*. Näitä ei kansa matkinut,
sillä herrasväen elämä ei kuulunut sen maa-
ilmaan.

Sen sijaan suomenhevosille alkoi var-
sinaisesti toisen maailmansodan jälkeen
kehittyä oma kantakirjanimien tyyppi: he-
vosen nimi viittasi selvemmin tai peitel-
lymmin eläimen sukutaustaan. Esimerkiksi
ori *Eri-Aaronin* jälkeläisiä olivat *Arolo* ja
Arotus. Varsinkin 1950-luvulla suosittiin
johdosten näköisiä, rakenteellisesti supi-
suomalaisia nimiä. Myöhemmin yleisty-

vät visuaalisesti kaksiosaiset nimet, kuten *Aro-Meno* ja *Aro-Arsa*. Muodit vaihtuvat, ja indoeurooppalaiset naapurit ovat pitäneet esillä uudentyypisten hevosennimien mallia. Nämä polveutumisenimet ovat muuallakin kantakirjausta harjoittavissa maisissa olleet vallitsevia. Suomessa ne eivät ole koskaan olleet pakollisia, joten muitakin nimityyppisiä on tavattu jatkuvasti. Suomessa viranomaisena on kunnioittanut omistajan oikeutta nimetä eläin tahtomallaan tavalla.

Lämminveriratsujen määrä romahti toisen maailmansodan jälkeen. Armeija lopetti lämminverisiittolansa vuonna 1952, eikä 1940–1950-luvun poliittisissa oloissa valtiolta liennyt ymmärrystä herrasväen ja upseerien harrastusta kohtaan. Armeijalla oli ollut tapana nimetä hevoset niin, että nimen alkuaänne kertoi eläimen syntymävuoden ja nimi oli suomalaisen helppo ääntää, samalla kun se viittasi eläimen sukutaustaan. Tämä traditio katkesi.

Lämminverihevosten kasvatus alkoi uudelleen kansanomaisella tavalla 1950-luvun lopulla, jolloin presidentti Urho Kekkonen sai Neuvostoliitosta lahjaksi kolme lämminveriravuria. Niille annettiin suomenkieliset nimet *Lento*, *Suosikki* ja *Kaunotar*. Eläinten jälkeläisten nimet vakiintuivat kuitenkin ei-suomalaisiksi, aluksi venäläisvaikutteisiksi (*Marusja*, *Katja*), sitten voimakkaammin englannin-, mutta myös esimerkiksi italian- tai espanjankielisiksi. Monet uudet lämminveriset olivat amerikkalaisten ravurien jälkeläisiä, mikä selittäisi englannin valta-aseman, mutta ori *Casano*-*van* suku ei tullut Italiasta eikä poni *Taisanin* Kaukoidästä. Maailma Suomen ulkopuolella oli eksoottinen basaari, josta sopivia kielellisiä aineksia voi lainata mille tahansa, ei-kotimaista alkuperää olevalle eläimelle. Englannin kieli on 1960-luvulla hallinnut niin nimenantoa kuin suomalaista populaarikulttuuriaakin. Lämminverihevo-

set liittyvät ihmisten vapaa-aikaan; ravit ovat kansanjuhlaa.

Lämminveriratsujen kasvatus alkoi uudelleen vasta sitten, kun uusi sukupolvi ja ihmisryhmä löysi tien talleille: nuoret tytöt. He eivät tunteneet menneisyyden poliittista painolastia, heitä kiinnostivat hevoset. Lasten hevosten, ponien, kasvatus pääsi myös vauhtiin. Myöhemmin tytöt aikuistuivat, ja talleille tuli aikuisia, myös miehiä. Ratsujen nimet poikkeavat ensi silmäyksellä yllättävän vähän lämminveriravurien nimistä. Eroja kuitenkin on. Ratsuille on lainattu nuorisokulttuurista nimiä (*Frodo*, *Adira*). Näkyvästi polveutumiseen viittaavia nimiä on vähemmän kuin lämminveriravureilla. Ponien nimille on ominaista, että ne voivat muistuttaa mitä tahansa isojen hevosten nimiä: on tyypillisiä maatiaishevosten nimiä, lämminveriravurien ja -ratsujen nimiä, englannin- tai muunkielisiä nimiä, lyhyitä ja pitkiä, asiallisia ja hullunkurisia nimiä. Lapsetkin leikkivät aikuisten rooleilla. Tyypillistä on että nimissä vilahtavat lasten herkut Coca-Cola, popcorn, karamellit ja pastillit.

Ravi- ja ratsastusurheilun laajeneminen loi markkinat ammattimaiselle hevoskasvatukselle. Suurkasvattajat tahtoivat usein merkitä varsansa liittämällä eläimen nimeen tallin tunnuksen, ja näin syntyi tallinimiä. Varhainen esimerkki on 1960-luvulta kiikkalainen tilanomistaja K. A. Rydman, jonka varsojen nimien alkuna olivat kirjaimet *K.A.* (*K.A. Tähti*). Tapaa ovat käyttäneet soveltaen sellaisetkin kasvattajat, joilla on ollut vain muutama varsa. Aina ei tunnus ole virallisesti rekisteröity, mutta kielen kannalta ajatellen idea on sama. Saman talon hevosten nimien on haluttu muistuttaa toisiaan. Näin nimiä on helpompi keksiä lisää, ja toistuvia suosittuja nimielementtejä (*Star*, *Rose*, *Liina*, *Tähti*) voi vapaasti käyttää, kun tunnus erottaa yksilön kaikista muista *Liina*- tai *Tähti*-nimisistä. ▷

Jos nimi on rakennettu hevosen vanhempien nimien elementeistä ja jos vielä kokonaisuuteen on lisätty tallin tunnus, voi nimi olla kummallinen, jopa surrealistinen sellaisen mielestä, joka ei tunne hevosten nimisysteemiä. Esimerkkinä mainittakoon nimet *Major Tee Jay* ja *Felicia's Lady Angel*. Jos uusi nimi on tehty muokkaamalla hevosen isän tai emän nimeä, lopputulos voi olla aivan käsittämätön: esimerkiksi *Tari* on *Tajurin* varsa. Hevosalan tuntija voi osata lukea näistä polveutumistietoja, mutta varmaa se ei ole. Jos kasvattaja on nähnyt enemmän vaivaa, on lopputulos nimenä ymmärrettävä ja kertoo samalla jotakin joko hevosen suvusta tai kasvattajasta: esimerkiksi *Niskavuoren Arne* tulee talosta, jonka hevosten nimen alkuna on *Niskavuori*; ori *Hovi-Paavin* jälkeläisten nimissä toistuu elementti *Paavi* riemukkaasti: *Ujo-Paavi*, *Rymy-Paavi*, *Paavin-Poika*, *Paavin-Pomo*.

Kansanomaisen huumorin ja viralliselle kulttuurille nauramisen traditio näkyy. Nimiä ammennetaan uskonnon, seksin ja alkoholin aihepiireistä. Tabuaiheet kiinnostavat. Poliitiikka sen sijaan on mukana hilitymmin, eivätkä terveydenhuolto ja koululaitos ole samalla tavalla nimien lähteitä. Ponien nimistä puuttuvat aineistoni perusteella seksuaalisuuteen viittaavat nimet; ponithan ovat lasten hevosia.

Kun eläimen nimi luo assosiaatioita jostakin, minkä kanssa työ- tai harrastushevosella ei ole mitään tekemistä, vastaanottajalla on tilaisuus tulkintaan: onko nimi vain nimi, sisältäykö siihen vitse, jonkinlaista sisäpiirin tietoa, kohteliaisuus nimen alkuperäistä kantajaa kohtaan vai kritiikkiä? Esimerkiksi kun 1950-luvun suomenhevostammojen suosikkinimiä olivat *Ansa* ja *Armi*, esikuvinaan Armi Kuusela ja Ansa Ikonen, voidaan kysyä, oliko taustalla nimien ajankohtaisuus, niihin liittyneet myönteiset assosiaatiot vai kenties naura-

va kritiikki alkavaa tähtikulttia kohtaan. Kaikki on mahdollista. Mainittakoon, että samoihin aikoihin *Urho*-nimen suosio pu-toaa; silloinhan Urho Kekkonen presidentintie alkaa.

Nimenantaja ei välttämättä koe nimeä samoin kuin vastaanottajat. Nimi on herkkä asia, ja nimenantajalla on oikeus omaan tulkintaansa, mutta niin on nimien vastaanottajillakin. Hevosten nimien yllättävyys on empiiristen havaintojeni mukaan niin vakava lehdistöä kuin viihdemaailmaakin kiinnostava asia.

Hevosten nimimaiseman moninaisuuden takana on yksi kysymys, vakavasti otettava vaikkakaan ei ryppyotsaisesti lähestyttävä: Miten ihmiset näkevät elämänpiiriinsä kuuluvat eläimen? Mikä on eläimen paikka? Työni aineiston analysoinnin voi tältä osin tiivistää näin: Agraariyhteisössä maatiaishevonen oli usein lajinsa tunnistettava yksilö (*Tamma*, *Rusko*). Myöhemmin 1900-luvulla siihen asetettiin toiveita (*Lento*, *Voima*), samoin ajan kuluessa se yhä herkemmin rinnastettiin ihmiseen (*Jonas Laukko*; vrt. kilpapyöräilijän nimi *Joona Laukka*). Samalla nimi alkoi kuvata eläintä myös symbolisesti (*Lintu*, *Aamurusko*). Eksoottisilla lämminverihevosilla on ollut ihmismäisiä ja symbolisesti kuvaavia nimiä alusta asti (*Kemal Pasha*, *Bokal*, *Mistral*, *Safir*). Kun hevosia jalostettiin systemaattisesti, nimi alkoi kertoa jotain eläimen suvusta: eläin oli jalostuksen tulos, sukulinjansa edustaja. Kun kasvatus ammatillistui ja tallit profiloituivat, nimi kertoi kasvattajatallin. Hevosesta tuli omistajan suunnittelema tuote. Ihmisten sukupuolitettua maailmaa kuvaa se, että tammojen nimet ovat viitanneet kauneuteen tai perinteiseen käsitykseen naisista (*Siro*, *Oikutar*), orien voimaan ja voittajuuteen (*Tarzan*). Vastavasti polveutumisnimet ovat perinteisesti viitanneet isäorin, viime vuosikymmeninä yhä useammin emätamman nimen. Ihmis-

ten maailman asenteiden muutokset näkyvät, ehkä tiedostamattakin.

Mitä enemmän hevoset ovat siirtyneet autojen tieltä pois ihmisten arkisesta elämänpiiristä omaan erityismaailmaansa kilparadoille ja siitostalleille, sitä kauemmas perinteestä nimet ovat etäännyneet. Kun rekisterissä jokaisella eläimellä on pitänyt olla uniikki nimi, erikoisuuksia on ollut pakkokin keksiä. Hevosala on muodostunut omaksi paljolti viihdekulttuuria ja vapaa-aikaa palvelevaksi maailmakseen. He-

vosten nimistö kertoo siitä, mitä ihmiset toivovat, ihailevat ja inhoavat. Se on siten omalla tavallaan ihmisten maailman ongelmallisten ja kiehtovien osa-alueiden peili, Mihail Bahtinin termiä lainatakseni karnevalistinen kuva nykyihmisen sielunmaisemasta. Hevosen nimi voi olla asiallinen ja neutraali, mutta myös *Pokeri*, *Lutleri*, *Erotic Longing* tai *Servile Senator*. Nimet kertovat keksijöistään — ja eläimen asemasta ihmisten tunteiden varaventiilinä. ■

MARJA KALSKE *Suomessa syntyneiden hevosten nimistö*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 73. Turku: Turun yliopisto 2005.

Kyröntalontie 1 A, 37550 Lempäälä
Sähköposti: *mkalske@utu.fi*